

ՀԱՅԵԼԻՒՆ ՄԷՋ

Այսօր գիրերու գրւտին 1500 ամեակն է հայ տպագրութեան 400 ամեակն է :

Մահակ և Մեքոպ ձեռք ձեռքի տուած նախ գտեր են հայ գիրերը, շիներ են հայ այբուբենն ու յետո՛ւ սորիշներ կատարելագործելով այդ գիրերը տպագրական տառերու ձևն են հնարեր և առաջին հայ գիրքը տպագրեր են, եթէ չեն սխալիր, Վենետիկի մէջ . . .

Վենետիկը պահ մը միամտութիւնը չունենալ կարծելու թէ Հայաստանի մէկ խորը կ'գտնուի, ոչ, Վենետիկ Իտալիոյ կարևոր քաղաքներէն մին է այժմ, իսկ հին՝ ժամանակ Վենետիկեան հարապետութեան մայրաքաղաքը :

Այսպէս Մահակ-Մեքոպի հայ գիրերու գրւտէն 1100 տարի ետք հայ գիրերն սլացոււ մը, խոյանք մը, աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել փախուստ մը ունեցեր են ղէպին Եւրոպա և Վենետիկի մէջ կրցեր են ազատութիւն գտնել, հանգիստ դադար մը ունենալ և հոն կեցելով մը կատարելագործուիլ :

Մահակ և Մեքոպ լա՞ւ են որբեր Հայոց Գիրերու Գիւտն ընելով, մեծ իւշկիւ զարուծիւն մըն են ըրեր, ասոր վրայ մտածող եղած է արդեօք, և աշխարհս չորս կողմ այսօր տեղի ունեցած այս համազգային տոնին բանախօսները պահ մը պիտի անդրադառնան ասոր վրայ, չեմ կարծեր, ամենքն ալ սգեօրուած, իբրև երկնուստ ներշնչուած պիտի խօսին ու քրտնին, պիտի լեզու թափեն, պտուան կանչեն, հուրբաներ, կեցցէներ պիտի արձակեն և տոնին հանդիսութեամբ մը Սահակն ու Մեքոպը և անոնց ժամանակակից բոլոր կարգաւու ղէմքերը :

Համակարծիք եմ բարդ սրտովս, իրենց հետ իմ հոգւով ու մտքով քանի որ մարմնապէս չեմ կրնար ըլլալ և զեռ մարդս չէ կարող անըրպէսներ ձեռքի ամենաբնօք գտնուելու համար . . .

Եւ որպէսզի անմահ շնեամ կուգամ իմ ձայնս ալ խառնել օրուան բարբ քանախօսներուն, վերջապէս մեզան ու թուրք սոցառողներուն և անդամները, կեցցէ՛ Մահակ, կեցցէ՛ Մեքոպ, ձեր յիշատակն ան կ'ստնենք այսօր, մեռք ապի բարխտներ չենք, կ'նշուանք ձեր բարձր շատ բարձր արժանիքները, բայց դուք ալ աւելի մեծ պիտի ըլլայիք, եթէ՛ փոխանակ հայ տառեր գտնելու, հայ տառեր հնարելու, այն ժամանակուան գրտնուած յունական կամ լատինական տառերը յարմարեցնէիք հայ լեզուին, հայերու ընդ միշտ կղզիացման պատճառ չըլլալէ դատարաննց ազատային համար ևս ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցած ըլլալիք :

Ո՛վ երանելիներ, ձեր հնարելու կարողութիւնն չա՞տ պէտք էր որ ցոյց տայիք՝ փոստսիրութենէ դրդուած՝ և այս պէս ընդմիշտ տառապանքներու, հարածանքներու կեղեքութեան մատնէիք ձեր ցեղը, ինչ կ'ըլլար եթէ եղած նշանագիրներով գոհանայիք և հայ ցեղին երախտագիտութեան արժանանայիք մինչև ցիւս տարածն աշխարհս . . .

Եւ աւանց կատակի եկէք ինձի հետ մտածելու թէ ինչ անարկու փոփոխութիւն ինչ ամենի չըլու՞մ մը յառաջ պիտի գար եթէ հայ ցեղը փոխանակ Մեքոպի ան նշանագիրներու՝ գործածած ըլլար օրինակի համար յունականները, բազդի ինչ տարբերակ ճակատագրականութեան մը վիճակուած պիտի ըլլար այսօր՝ հայ մը . . .

Ոչ միայն ամբողջ աշխարհի ծանօթ մը, ոչ միայն իր լեզուով ամենու կողմէ կարողացուած մը պիտի ըլլար, այլ նոյն իսկ հիմնովին պիտի տարբերէր անոր վիճակը և այսօր ո՛վ գիտէ թէ քաղաքակիրթ ազգութիւններու մէջ եթէ չձուլուէր, յապտի դասակարգուէր անոնց շարքին մէջ . . .

Մինչևս այժմ, իր Սահակով ու Մեքոպով, իր ինքնապատուկ նշանագրերով և տառերով, գիրքերով ու ձեռագիրներով, իր զրամներով ու հուժեղներով ոչ միայն ազգերու յետին կ'գտնուի, այլ դժբաղդ ու բազմաշարքարագ գերու ամենաթշուառը . . .

Այս չէ՛ եղած Սահակի և Մեքոպի գործը, և այսօր հայ տառերու և հայ տպագրութեան գիտէն աւելի չենք տաներ այս տառապան, հալածուած, կեղեքուած ազգին ճակատագրերը . . .

Ձըսէ՛ք ինձի . . .